

Nada ŠABEC, 2021: *Slovene Immigrants and Their Descendants in North America: Faces of Identity*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 144). 285 str.

Znanstvena monografija *Slovene Immigrants and Their Descendants in North America: Faces of Identity* je tretja monografija avtorice, ki se že desetletja ukvarja z raziskovanjem slovensko-angléškega jezikovnega stika in je pravzaprav ena redkih raziskovalk, če ne edina, ki se pri svojem delu posveča jezikovnim spremembam v govoru in jezikovni rabi slovenskih izseljencev v ZDA in Kanadi ter jih sistematično znanstveno obdeluje.

Dr. Nada Šabec je redna profesorica na Oddelku za anglistiko in amerikanistiko Univerze v Mariboru. Po diplomii iz angleškega jezika s književnostjo na Filozofski fakulteti v Ljubljani je v ZDA magistrirala iz pedagoške lingvistike na Univerzi Pennsylvania v Filadelfiji, doktorirala pa iz jezikoslovja na Univerzi v Zagrebu. Pri svojem raziskovalnem delu se posveča v glavnem sociolingvističnim temam, poznamo jo predvsem kot avtorico knjige *Half pa pu: The Language of Slovene Americans* (1995), pa kot soavtorico (z Davidom Limonom) dela *Across Cultures: Slovene-British-American Intercultural Communication* (2001). Ravno *Half pa pu: The Language of Slovene Americans* je sad njenega večletnega raziskovanja, ki se je začelo leta 1983 s Fulbrightovo štipendijo in predstavlja prvo znanstveno raziskavo in podroben opis jezikovne situacije med izseljenci slovenskega rodu v Clevelandu. V tem delu Šabčeva razišče medjezikovno prehanjanje, dejavnike, ki vplivajo na

izbor jezika ter odnos med maternim jezikom oziroma jezikom prednikov in večinskim jezikom angleško govoreče okolice. Tem temam ostaja zvesta tudi v mnogih sledečih publikacijah. Posveča se tudi ohranjanju jezika prednikov, vzdrževanju jezikovnih zmožnosti ter vlogi jezika in širše kulture pri ohranjanju (vsaj delne) narodne identitete in pripadnosti slovenstvu.

Avtorica je po predgovoru monografije razdelila v dva dela. Prvi del zaobjame in povzame njene več desetletij trajajoče sociolingvistične raziskave na temo dvojezičnosti med slovenskimi izseljenci na oni strani Atlantika. Ker je na dvojezično jezikovno rabo skoraj nujno gledati širše in ne le strogo jezikoslovno, Šabčeva svojo tematiko smiselno postavi v širši družbeni okvir, poda namreč tudi zgodovinski, družbeni in kulturni pregled slovenskega izseljenstva tako v ZDA kot v Kanadi. V prvem poglavju tako obdela zgodovino izseljevanja Slovencev ter vzroke zanj v različnih časovnih obdobjih. Precej podrobno opiše delovanje slovenskih organizacij in njihove aktivnosti v ZDA in Kanadi, zlasti v tistih centrih, kjer je bila koncentracija ameriških Slovencev – sami sebe imenujejo »slovenski Američani« – večja (npr. Cleveland, Chicago, Toronto, Vancouver); bralec z občudovanjem bere o njihovih dosežkih in medsebojni pomoči, pa o kulturnih klubih, pevskih zborih, dramskih skupinah, orkestrih, časopisih in revijah, radijskih oddajah idr. Ključno in povezovalno vlogo pri vsem tem odigra jezik in tu je treba vse priznanje dati tudi slovenskim duhovnikom, ki so organizirali bogoslužje v slovenščini in sobotne šole slovenskega jezika v vseh tistih desetletjih, ko tukajšnja oblast ni imela niti najmanjšega posluha za ohranjanje stikov s slovenskimi izseljenci, kaj šele,

da bi jih kakorkoli podprla, in smo bili tudi v matični Sloveniji izpostavljeni pritiskom srbske hegemonije. Kljub vsem naporom pa znanje slovenščine med izseljenci usiha, avtorica ugotavlja, da je to generacijsko pogojeno, delež slovenske skupnosti se manjša in redči, vendar pa ameriški Slovenci ostajajo dejavni, le da na nekoliko drugačen način kot v preteklosti. Pomembno je torej, da v luči novih razmer dvojezičnosti ne obravnavamo več »kot popolno kompetenco v dveh jezikih« (Bloomfield 1933), temveč na pojav pogledamo širše, kot na »minimalno kompetenco v vsaj eni od štirih jezikovnih veščin v jeziku, ki ni tudi prvi jezik govorca« (Macnamara 1967). Tudi če je tretja generacija ameriških Slovencev že skoraj popolnoma angleško enojezična, se v njej nemalokrat ohranja kulturna pripadnost slovenstvu, kar potrjujejo tudi pričevanja iz drugega dela monografije.

V drugem poglavju avtorica povzame izsledke svoje raziskave slovensko-angleškega jezikovnega stika med ameriški Slovenci v Clevelandu. Po udarek je na izboru jezika in odnosu do slovenskega jezika (ter narodnostne pripadnosti) pri govorcih prve, druge in tretje predvojne generacije ter prve, druge in tretje povojne generacije slovenskih izseljencev. Za pridobivanje podatkov je avtorica uporabila vprašalnik, ki je dodan na koncu knjige, le-tega pa kombinirala s posnetimi intervjuji in lastnimi opažanji. Terensko delo, ki ga je opravila in se je raztegnilo na štiri leta, je bilo ogromen zalogaj, opisana labovovska metodologija pridobivanja in obdelave podatkov pa za takšno raziskavo nadvse ustrezna in uporabljena tudi v avtoričinih kasnejših študijah.

Tretje poglavje je posvečeno vzdrževanju jezikovnih zmožnosti in zamenjavi jezika pri Slovencih, živečih

bodisi v Clevelandu ali Torontu. Najprej obdela dvojezičnost pri posameznikih in razišče vzroke zanjo, v nadaljevanju pa razširi težišče raziskave na družbeno dvojezičnost in opiše vzroke za prehod iz nestabilne dvojezičnosti v angleško enojezičnost pri Slovencih v ZDA in Kanadi, vendar ob ohranjanju pripadnosti obema kulturama.

V četrtem poglavju se avtorica loti vloge, ki jo ima jezik pri oblikovanju identitete v ZDA in Kanadi živečih Slovincih. Znova ugotavlja, da je pri zavedanju o lastnih koreninah jezik nadomestila slovenska kultura. Naslednje poglavje bolj podrobno osvetli jezikovno rabo, pomen slovenske literature in lastno literarno ustvarjanje ter narodnostno pripadnost med kanadskimi Slovenci iz Vancouvra. To poglavje lepo dopolnjuje naslednje – gre za študijo primera dveh družin slovenskega rodu v kanadskem Vancouvru. Pri prvi družini se je slovenščina praktično izgubila že v drugi generaciji, tretja generacija tudi zaradi mešanih zakonov svojih staršev v bistvu ne čuti več svojih slovenskih korenin in je nekako poniknila v topilnem loncu kanadske družbe. Precej drugačna je jezikovna situacija v drugi družini, kjer je prva generacija uspešno »predala« slovenski jezik in kulturo drugi in celo tretji generaciji.

V sedmem poglavju avtorica podrobneje opiše možnosti za učenje slovenščine v ZDA in Kanadi. Prvi del je posvečen sobotnim šolam, pri čemer smo že omenili odločilno vlogo slovenskih izseljenskih duhovnikov, pozabiti pa ne gre tudi na druge predane učitelje prostovoljce; nekateri so tudi pričevalci v drugem delu monografije. Zlasti od osamosvojitve dalje lahko tu država Slovenija odločno podpre prizadevanja naših izseljencev za ohranjanje jezika, kulture in vezi med izseljenskimi

skupnostmi in matico. V nadaljevanju pa nam avtorica predstavi možnosti za učenje in študij slovenščine na univerzitetnem nivoju: tu velja omeniti zlasti Univerzo v Kansasu (Lawrence), kjer ima študij slovenščine znotraj tamkajšnje slavistike že štiridesetletno tradicijo, ter Cleveland State University s Centrom za slovenske študije.

Sledita še dve poglavji, najprej izrazito sociolingvistična primerjalna študija rabe vikanja in tikanja v slovenščini v matični Sloveniji in v severnoameriškem izseljenstvu. Zadnje poglavje je povsem kulturološko; avtorica v njem predstavi svojo študijo o pomembni vlogi slovenske narodne glasbe v kulturi izseljencev, kar kasneje potrdijo tudi nekateri njenih pričevalcev, npr. Ana Maria Buzan Fajnor, Marie Dolores Stražar, Fred Mlakar, Cvetka Kocjančič, Milan Vinčec idr.

V drugem delu monografije pa spregovorijo izseljenci oziroma njihovi potomci sami. Ta del ni jezikosloven, zato pa toliko bolj zanimiv za vse druge bralce. Nekatera teh pričevanj so naravnost ganljiva. Skupni imenovalc praktično vseh pričevalcev druge generacije so spomini na starše, ki so po vstopu v ZDA ali Kanado garali od jutra do večera, da so se postavili na noge, ter na relativno brezskrbno otroštvo znotraj slovenske skupnosti, kjer so bili vsi ena sama velika družina in kjer so Slovenci vedno poskrbeli za svoje ljudi. Zgodbe zlasti prve generacije pa se občasno berejo kot prave kriminalke, pa naj so ljudje zapustili Slovenijo že pred 2. svetovno vojno ali, še huje, po njej (npr. pripoved Mataye Varsek). Pohvalno je, da je avtorica vključila tako pričevanja izseljencev, ki so »stebri« slovenstva v svojih skupnostih in aktivni v ložah (npr. Jean Koci, Fred Mlakar), pa tudi tistih, ki jih je življenje sicer zaneslo

stran od tradicionalnih slovenskih središč, pa še vedno čutijo svoje slovenske korenine (npr. Dolly Stražar). V prihodnosti bi bilo zanimivo v take raziskave vključiti tudi Slovence, ki so se v Severno Ameriko izselili v zadnjih desetletjih in njihovo morebitno vključevanje v te že uveljavljene slovenske skupnosti. Razveseljivo je spoznanje, da se nekateri potomci v tretji ali četrti generaciji začenejo zanimati za svoj izvor, se učijo slovensko, pridobijo slovensko državljanstvo in znova poženejo korenine v Sloveniji (npr. Theresa Plut, Andrew Anzur Clement). Med prebiranjem teh pripovedi sem naletela na nekatera že od prej znana imena; Leo Plut Pregelj verjetno marsikdo pozna kot soavtorico odličnega *The Historical Dictionary of Slovenia* (1996), zdaj je tu še njena osebna zgodba, posebej zanimiva pa so njena razmišljanja o prikritem in kvarnem vplivu angleščine na današnjo slovenščino (str. 140–141). Verjamem, da bo marsikateri bralec poznal koga od pričevalcev in imel do povedanega čisto osebni odnos, kot se je ob prebiranju zgodilo meni, saj sta svoji zgodbi prispevali tudi meni nad vse dragi prijateljici, Marta Pirnat Greenberg in Sandy Pecharich.

Monografija je napisana v angleščini in tudi vsa pričevanja (razen enega dvojezičnega) so angleška, kar glede na izsledke raziskav Nade Šabec ni presenetljivo: večina ameriških in kanadskih Slovencev je medtem postala mnogo bolj večča izražanja v angleščini kot v slovenščini. Zato bo monografija potencialno zanimiva tudi za različne generacije tamkaj živečih Slovencev in bo verjetno katerega od potomcev spodbudila k raziskovanju svoje družinske zgodovine. V samo besedilo so se žal sem in tja prikradle nekatere tipkopišne in tehnične napake in površnosti pri

urejanju besedila, sicer pa je delo lepo berljivo.

Morda je naključje, da je bila monografija izdana v času, ko slavimo 30. obletnico obstoja Republike Slovenije. Ob tej priložnosti smo v slovenskem tisku brali marsikaj o pridobitvah zadnjih tridesetih let, pogostokrat pa so avtorji ugotavljali, da zanemarjamo domovinsko vzgojo mladih generacij. Ob vsem ponosu in pripadnosti slovenski kulturi in tradiciji, ki jo izražajo in občutijo generacije slovenskih izseljencev in njihovih potomcev na oni strani Atlantika, se nam poraja vprašanje, ali moramo Slovenci res v tujino, da se zavemo svoje identitete in jo začnemo skrbno negovati.

Vsekakor je zdaj v tej monografiji na enem mestu zbrano tisto bistveno, kar je bilo o angleško-slovenskem jezikovnem stiku v Severni Ameriki napisanega do sedaj. Dodana pričevanja v Ameriki živečih Slovencev pa nam tu v Sloveniji postavijo ogledalo: ob 30. obletnici samostojne Slovenije se vse premalo zavedamo, kaj imamo in da nam je bila naložena tudi dolžnost to državo, njen jezik in kulturo ceniti in ohraniti za prihodnje rodove.

Preden sem začela pisati to oceno, mi je bilo ponujeno, da jo lahko napišem v angleščini ali slovenščini. Ko sem prebrala pričevanja Američanov in Kanadčanov slovenskega rodu, ni bilo več dvoma: naj ima slovenščina v tem primeru zadnjo besedo!

Eva Sicherl

*Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
eva.sicherl@ff.uni-lj.si*

INOVATIVNO UČNO E-OKOLJE SLOVENŠČINA NA DLANI

V zadnjih letih se skladno z digitalno preobrazbo družbe in šolstva močno spodbuja razvoj digitalnih učnih virov. Eden takšnih je tudi inovativno prosto dostopno učno e-okolje *Slovenščina na dlani*, nastalo v okviru istoimenskega projekta na Univerzi v Mariboru. Namenjeno je obogatitvi jezikovnega pouka slovenščine od 6. razreda do konca srednješolskega izobraževanja. Vsebuje številne vaje in naloge za področje pravopisa (*Vejico stresem iz rokava*), slovnice (*Slovnica v malem prstu*), frazemov in pregovorov (*Modrosti poznam do obisti*) ter besedil (*Berem med vrsticami*), pri čemer so poudarjene tiste vsebine, za katere se je izkazalo, da mladim povzročajo največ težav.

Učno e-okolje je bilo zasnovano in razvito v sodelovanju Filozofske fakultete (UM FF), Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko (UM FER) ter Pedagoške fakultete (UM PEF). Pri njegovi pripravi so se povezale raziskovalke in raziskovalci s področja didaktike, slovenistike, jezikovnih tehnologij in programiranja. V vseh fazah projekta je bilo tesno sodelovanje vzpostavljeno tudi s petnajstimi vzgojno-izobraževalnimi zavodi z vse Slovenije (osnovne šole, gimnazije, šolski centri).¹ Pripravo e-okolja sta sofinancirali Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

Slovenščina na dlani je novost med učnimi e-gradivi. Temelji na sodobnih jezikovnih tehnologijah in upošteva prednosti digitalnega medija. V okviru

¹ O izvajanju projektne aktivnosti več v Ulčnik 2019 ter v monografijah *Slovenščina na dlani 1–4*. Prim. tudi projektno spletno stran <http://projekt.slo-na-dlani.si/sl/>.